

тушенка). После войны вряд ли помогали...» [7]. В. А. Загоруйко теж згадала іноземну допомогу: «Американские посылки были. Консервы, жевательная резинка там была и печенье» [5].

О. М. Івашко на запитання, яким же чином держава допомагала під час голоду зазначила: «Как я могу знать об этом? Если решили ввести карточную систему, значит не было ни хлеба, ни остальных продуктов питания». А щодо іноземної допомоги відмітила: «Приходила. Однако те, кто был в оккупации, не получали этой помощи. Нас все время «били по глазам» за то, что мы, мол, немцам прислуживали. А что там ребенок может прислуживать? Остальным была оказана помощь, прежде всего тем, кто занимал партийные посты... Присылали посылки с продуктами (помоему, американские посылки). Когда мы покупали их оптом на рынке, в этих коробках мы находили печенье, конфеты, пластинки крем-брюле, повидло. За счет того как раз, что брали эти посылки оптом, а затем перепродавали, на полученную разницу и выживали. У людей есть эти воспоминания! Люди действительно голодали. Я жила в обл. больнице, и я видела, как люди приходили пухлые, чтобы их поместили в больницу, чтобы хоть что-нибудь поесть. И в этой же больнице некоторые люди умирали... Ложили в больницу, но не всех. Прежде всего тех, кто с направлениями. Был ведь пищеблок, куда и ходили работники. Мой отец на пищеблок не ходил, а соседи брали кашу манную и др... Все одинаково голодали! Только те, кто были «ближе к кормушки», те и нажились на голоде! Я знаю дом один (пр. Правды, 10, по-моему), где жили КГБ-исты, так они столько натянули с Германией!...» [6].

Р. Н. Бесєдіна уточнила, що: «В критические моменты помощи от государства не было. Голод 1946–47 годов не афишировался по политическим причинам» [2].

Отже, наукова цінність цих свідчень полягає в тому, що вони містять різнопланову і надзвичайно важливу інформацію для з'ясування безпосередніх причин та наслідків голоду.

Література

1. *Інтерв'ю* з Зінаїдою Михайлівною Бечек, 1939 р.н., м. Харків // особистий архів Лупіки Т. О.
2. *Інтерв'ю* з Раїсою Никанорівною Бесєдіною, м. Харків // особистий архів Лупіки Т. О.
3. *Інтерв'ю* з Катериною Матвієвною Бондарь, 1929 р.н., м. Харків // особистий архів Лупіки Т. О.
4. *Інтерв'ю* з Ольгою Андріївною Вигуляр, 1926 р.н., Харківська обл., Богодухівський р-н, с. Шарівка // особистий архів Лупіки Т. О.
5. *Інтерв'ю* з Вікторією Анатоліївною Загоруйко, 1936 р.н., м. Харків // особистий архів Лупіки Т. О.
6. *Інтерв'ю* з Олександрою Матвієвною Івашко, 1932 р.н., м. Харків // особистий архів Лупіки Т. О.

7. *Інтерв'ю* з Петром Омеляновичем Конюшенко, 1929 р.н., м. Харків // особистий архів Лупіки Т. О.
8. *Інтерв'ю* з Лілією Іванівною Красенко, 1939 р.н., м. Харків // особистий архів Лупіки Т. О.
9. *Інтерв'ю* з Діаною Ростиславівною Левченко, 1939 р.н., м. Харків // особистий архів Лупіки Т. О.
10. *Інтерв'ю* з Парасковією Іванівною Назаренко, 1934 р.н., м. Харків // особистий архів Лупіки Т. О.
11. *Інтерв'ю* з Валентиною Олексіївною Тимченко, 1928 р.н., м. Харків // особистий архів Лупіки Т. О.

УДК 94 (477.54) «1921/1928»: 334.713

Становлення і функціонування кустарно-ремісничої промисловості міста Харкова в період непу (1921–1928 рр.)

Махоніна Онисія

Махоніна Онисія. *Становлення й функціонування кустарно-ремісничої промисловості м. Харкова в період непу (1921–1928 рр.).* Стаття присвячена розвитку дрібної промисловості Харкова в роки непу. Проведено аналіз дрібного виробника кустарно-ремісничого сектора економіки міста. Досліджено економічні позиції, соціально-професійний і національний склад кустарів. Виявлено негативні фактори, що призвели до знищення кустарної промисловості.

Ключові слова: непу, кустар, кустарно-реміснича промисловість.

Махоніна Анисья. *Становление и функционирование кустарно-ремесленной промышленности г. Харькова в период нэпа (1921–1928 гг.).* Статья посвящена развитию мелкой промышленности Харькова в годы нэпа. Проведен анализ мелкого производителя кустарно-ремесленного сектора экономики города. Исследованы экономические позиции, социально-профессиональный и национальный состав кустарей. Обнаружены негативные факторы, которые привели к ликвидации кустарной промышленности.

Ключевые слова: нэп, кустарь, кустарно-ремесленная промышленность.

Makhonina Anisiya. *Becoming and functioning handicraft industry in Kharkiv city in the period of NEP (1921–1928 years)*. The article is devoted to the development small industry in Kharkiv in the period of NEP. Analysis of the small manufacturer handicraft economic sector of city. Investigated the economic position, socio-professional and ethnic composition of handicraft. Found negative factors, which led to the elimination of handicraft industry.

Key words: NEP, handicraft, handicraft industry.

Будучи однією з найдавніших форм соціально-виробничої активності, кустарно-ремісничя промисловість займала помітне місце в народному господарстві України. За умов непу більшовики були змушені прийняти рішення про стимулювання кустарного виробництва, за допомогою якого передбачалося розв'язати низку соціально-економічних проблем, покращити побутові й господарські умови життя населення, зменшити рівень безробіття. Дозволивши розвиток кустарно-ремісничої промисловості, радянська влада схилила дрібних виробників до кооперативної форми виробництва. Створення сприятливих умов для дрібного виробництва призвело до стрімкого зростання кількості кустарів.

На сучасному етапі, коли в Україні триває складний процес побудови багатоукладної економіки, актуального значення набуває дослідження досвіду функціонування дрібного підприємництва. У цьому відношенні звернення до досвіду 1920-х років заслуговує на увагу і в наш час.

Вивчення кустарно-ремісничої промисловості Харкова ще не було предметом окремого дослідження. Теоретичне підґрунтя для розуміння і осмислення феномену дрібного виробництва було закладено дослідниками 1920-х років – А. Рибниковим [18], Ю. Ларіним [12], А. Гінзбургом [2], С. Струмліним [19], М. Воробйовим [1]. Ці роботи містять чимало інформації про адміністративну й господарську діяльність радянської влади в секторі кустарної промисловості та кустарно-промислової кооперації.

Загальні аспекти розвитку кустарно-ремісничої галузі в рамках досліджень приватного підприємництва розглядаються в працях О. Сушка [21], О. Пиріг [17], М. Олійника [16]. Певне уявлення про дрібне міське виробництво УСРР надає дослідження І. Дзюбленко [10]. Ґрунтовно вивчила питання інтеграції дрібних виробників до радянської системи виробництва Л. Низова [15].

Питання розвитку кустарно-ремісничої промисловості в УСРР доби непу, зокрема у її тодішній столиці – Харкові – найбільшому торговельно-промисловому центрі республіки, належить до числа маловивчених. Новизна авторського підходу полягає у постановці та розробленні актуальної проблеми, яка на сьогоднішній день недостатньо досліджена в сучасній історіографії.

Джерельна база репрезентована як опублікованими, так і неопублікованими працями.

Важливу інформацію для дослідження змісту, характеру та еволюції політики радянської влади стосовно кустарно-ремісничого сектора містять декрети і постанови ВУЦВК, спільні постанови і розпорядження ВУЦВК і РНК, партійні документи, постанови з'їздів рад, збірники нормативно-правових документів.

Дослідження ґрунтується також на статистичних матеріалах, довідниках, статутах кооперативів, інструкціях податкових органів, періодичних виданнях. Особливої уваги заслуговують газети «Украинский экономист», «Экономическая жизнь» і журнали «Більшовик України», «Хозяйство Украины», «Плановое хозяйство».

Неопубліковані джерела представлені матеріалами фондів Державного архіву Харківської області, зокрема фондом Р – 203 (Харківський губернський виконавчий комітет Рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів), фондом Р – 845 (Харківський окружний виконавчий комітет Рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів) та ін.

Дослідження кількісного, соціально-професійного, національного складу й економічних позицій кустарів дає змогу всебічно проаналізувати дрібного виробника 1921–1928 рр. Метою даної роботи є вивчення кустарно-ремісничого сектора економіки Харкова в умовах нового економічного курсу.

Період війни та революції негативно позначився на розвитку кустарно-ремісничої промисловості. У роки воєнного комунізму значну частину кустарної промисловості було націоналізовано. Виняток становило лише домашнє кустарне виробництво.

Введення нової економічної політики навесні 1921 р. розпочало відродження кустарної і дрібної промисловості. Поширення урядом УСРР дії декрету ВЦВК та РНК РСФРР «Про кустарну і дрібну промисловість» від 7 липня 1921 р. на території республіки дозволило розвиток кустарно-ремісничих підприємств [11, с. 4]. За цих умов перевага надавалась кооперативним формам об'єднань дрібних виробників.

У літературі 1920-х років кустарно-ремісничя промисловість належала до нижчецензової промисловості. Виразником цензу були такі економічні фактори як наявність найманих робітників та потужність механічних двигунів. Усі промислові заклади, що не входили до цензової або великої промисловості, і нараховували не менше 15 (або менше робітників за наявності механічного двигуна), а також заклади без двигуна, за наявності 29 і менше робітників, належали до дрібної або кустарно-ремісничої промисловості [1, с. 71]. Кустарно-ремісничя галузь базувалась на ручній праці з простими знаряддями. Кустарі-одинаки виступали на ринку як самостійні виробники й підприємці, що працювали з членами родини.

Дрібна міська промисловість УСРР мала переважно ремісничий характер працюючи головним чином на замовника і здебільшого на його сировині [14, с. 26]. На відміну від ремісника кустар працював на широкий ринок. Проте протягом 1920-х років різниця між ремісником і кустарем майже зникла.

Переважаю більшість серед дрібних виробників склали кустарі-одинаки, які діяли в різних галузях дрібної промисловості, представляючи широкі верстви міського населення та різні види виробничої активності. Про значне місце дрібного виробництва в народному господарстві Харківщини свідчать дані окрестатбюро. Так в 1924–1925 рр. по Харківському округу налічувалось 19 347 осіб, зайнятих в дрібній промисловості, що у відсотковому відношенні становило 78,2 % від загальної кількості самодіяльного населення, задіяного у промисловості [13, с. 71].

Державна політика стимулювання і підтримання розвитку кустарно-промислового виробництва сприяла стрімкому зростанню чисельності кустарів. Жодна з інших соціальних груп не мала таких темпів приросту. Загальна кількість зайнятих осіб по місту Харкову в секторі дрібного виробництва зросла до 9 тис. осіб у 1925 р. і до 12 500 осіб у 1927/1928 господарському році [9, арк. 243]. Стрімке зростання чисельності кустарів можна пояснити тим, що у порівнянні з великою промисловістю, дрібні виробники опинилися у кращому становищі. Зокрема кустарна промисловість зазнала менших руйнувань в роки війни, менше залежала від найманої праці, мала простішу процедуру реалізації товарів. Товарний голод в країні, певна підтримка кустарного виробництва з боку держави, недосконала податкова система – все це сприяло більш гнучкій адаптації дрібних виробників до нових умов існування.

Уявлення про соціальне походження кустарів можна отримати на основі членства в кооперативних організаціях. Восени 1925 року в Харківській кустар-спілці було зареєстровано 47,5 % колишніх кустарів, 35,5 % колишніх робітників, 8,5 % колишніх службовців, 8,4 % колишніх селян, 0,1 % в минулому нетрудового елементу [4, арк. 60].

Національна приналежність дрібних виробників Харкова була достатньо строкатою. Серед 2 515 членів Харківського союзу кустарів-одинаків в 1926 р. були представники 22 національностей. Євреї становили найбільш численну групу – 61,8 %, росіяни – 20 %, українці – 11 %, решта (латиші, поляки, німці тощо) – 6,7 % [3, арк. 3]. Євреї також переважали і в Харківській «Кустар-Спілці», нараховуючи в 1925 р. 42%, у той час коли частка українців становила – 36 %, росіян – 15,6 %, інших національностей – 6,4 % [4, арк. 60].

Звертаючись до економічної характеристики існуючих кустарно-ремісничих виробництв 1925 – 1926 рр., можна зазначити, що провідними галузями підприємницької активності харківських кустарів були кравецька (3 928 осіб), виробництво та ремонт взуття (2 451), харчосмакова (1 759), деревообробна (1 508), металообробна (994), шкіряна (324), кондитерське виробництво (281). Загальна кількість кустарних закладів, в яких зосереджувались дрібні виробники, становила по місту 8 976 об'єднань [7, арк. 230].

Більшість закладів кустарно-ремісничої промисловості належали приватним особам (95,1 %), за незначної участі державної (1,5 %) і кооперативної організації (3,4 %) [7, арк. 230]. Міська кустарно-ремісничка

промисловість поступалась сільській за кількістю закладів і обсягами промислової продукції. Так, із загальної чисельності кустарів по Харківському округу у кількості 33 261 чол. (1925–1926 рр.), частка міських становила 13 914 чол. [7, арк. 230]. У той же час саме в місті найбільшого розвитку набула система кустарної кооперації. У 1928 р. у виробничих кооперативах частка міських кустарів становила 62 %, проти 38 % по округу [8, арк. 13].

Створюючи сприятливі умови для кустарно-ремісничого сектора, органи радянської влади ставили за мету кооперувати дрібних виробників з метою поступового втягування в планову економіку країни. Для кооперації було створено систему пільгового кредитування, забезпечення її сировиною та збутом готової продукції.

Центрами кустарної кооперації Харкова були Харківська спілка кустарно-промислової кооперації «Кустар-Спілка» і Харківський союз кустарів-одинаків. Харківська «Кустар-Спілка» як центр кооперації округу охоплювала більшість кустарів міста. Про результативність її роботи свідчить динаміка численності членів. Так, якщо 1925 р. нараховувалось 5 498 чол., об'єднаних 80 промкооперативах, то 1926 р. було вже 7 826 чол., які об'єднувались у 91 промкооператив [5, арк. 8]. Із загальної кількості всіх кустарів Харкова в 1927–1928 рр. Спілка охоплювала 62 % зайнятих осіб [8, арк. 13]. Виробничі об'єднання були зосереджені в деревообробній, кравецькій (швацькій) та шкіряній галузях.

Харківський союз кустарів-одинаків був організований у 1924 р. з метою обслуговування кустарів у культурно-правовому відношенні, а також сприяння кооперуванню дрібних виробників й обслуговуванню в позичково-ощадних товариствах. У 1925 р. Союз кустарів-одинаків нараховував 1 915 членів. Наступного року число членів союзу зросло майже вдвічі і становило вже 2 885 осіб [4, арк. 2]. Союз кустарів-одинаків об'єднував виробників таких галузей: кравецька (255 осіб), шкіряна (210), перукарська (259), металообробна (221), текстильна (194), ремонт годинників (133), хімічна (78), харчова (78) тощо [4, арк. 2].

Через брак коштів кооперований сектор дрібного виробництва зазнавав певних труднощів в господарській діяльності. Насамперед, це стосувалося планового постачання кустарів сировиною і зняттями виробництва, збуту їхньої продукції.

Незважаючи на існування низки нормативних документів, які надавали пільги у сфері кустарно-ремісничого виробництва, харківські кустарі зазнавали обмежень у питанні кредитування, реалізації пільгової податкової політики тощо. На місцях між фінансовими інспекторами і кустарями виникали суперечки у тлумаченні постанов уряду. Бували випадки, коли члени однієї артілі, проживаючи в різних районах міста по-різному оподатковувалися [6, арк. 136].

Постанови з центру часто надходили із запізненням. Різні розпорядження з оподаткування кустарів невчасно посилалися на місця округовим фінансовим відділом, а іноді із запізненням на 1-2 місяці

[6, арк. 158]. У питанні оплати комунальних послуг дрібних виробників прирівнювали до нетрудових елементів.

Підтримка партійно-державними органами кустарно-ремісничого сектора сприяло зростанню економічної ваги продукції дрібних виробників. Загальна вартість товарів кустарно-ремісничого виробництва Харківського округу в 1926 р. становила 42 млн. крб., в 1927–1927 рр. – 60 млн. крб. [9, арк. 244].

Протягом 1920-х років розвиток кустарно-ремісничої промисловості розглядався під кутом класових принципів і протиставлення приватного та кооперативного секторів. Проте, незважаючи на помітні досягнення кустарно-ремісничого виробництва протягом 1924–1927 рр., коли продукція дрібних виробників становила 77 % від продукції всієї приватної промисловості, частка приватного виробництва в загальному обсязі промислової продукції УСРР становила лише 6,1 %, а в 1927 р. – 3,7 % [20, с. 122]. Така незначна доля в загальному промисловому виробництві країни не могла представляти конкуренцію або загрозу для державної промисловості.

Проголошення курсу індустріалізації, поступове згортання непу призвели в другій половині 1920-х років до корінних змін у сфері дрібного виробництва. Пільги почали надаватися лише виробничим кооперативам. Через систему оподаткування радянські органи поступово починають обмежувати діяльність кустарів. Без урахування нагальних потреб у народному господарстві державна політика мала класовий та ідеологічний характер. Однак, замість наміченого кооперування кустарно-ремісничого сектора через систему промислової кооперації, розпочалася масова «тінізація» дрібного виробництва. Дрібні підприємці виходили з кооперативних товариств до самостійної або нелегальної форми виробництва, борючись за приватногосподарський спосіб виробництва.

Застосування адміністративних, позаекономічних заходів, посилення податкового тиску поступово призводило до зменшення ваги приватного виробництва і зростання кооперованого сектора. За підрахунками окрестатбюро на 1928 р. загальна кількість кустарів по місту Харкову нараховувала 12 328 зайнятих осіб. З них 10 132 чол. були членами кооперативних об'єднань і становили 82 % всіх дрібних виробників [8, арк. 26].

Кустарно-ремісниче виробництво посідало важливе місце в промисловості Харкова. Використовуючи надлишок робочої сили в місті, дрібні виробники забезпечували споживчий ринок товарами широкого вжитку, зберігали самобутній устрій життя різних професійних груп. Основні кустарні промисли були представлені швацькою (кравецькою), взуттєвою і харчосмаковою галузями. За національною ознакою серед кустарно-ремісничих виробників міста переважали євреї. Більшість міських дрібних виробників була об'єднана в рамках системи промислової кооперації.

Створення умов для відродження дрібного виробництва відрізнялося від політики воєнного комунізму, але принципи обмеження й усунення

приватника зберігалися. Протиставляючи кооперативні форми підприємництва приватним, партійно-державні органи схилили кустарів до кооперації.

В умовах згортання непу правлячий режим поставив завдання повного витіснення дрібного виробника з приватного сектора і залучення до виробничої кооперації. Проголошення курсу на індустріалізацію країни, посилення командно-адміністративних методів управління економікою унеможлилювали подальше існування кустарно-ремісничого сектора виробництва. Шляхом підпорядкування кустарів через систему суцільного кооперування відбувалося поступове залучення до радянсько-індустріального суспільства. Податковий тиск, адміністративно-репресивні заходи змушували дрібних виробників згортати свою діяльність. Колишні кустарі зникали з ринку, вступали до кооперативу, йшли працювати на фабрики і заводи. Значно погіршилася ситуація на споживчому ринку, виник дефіцит товарів. На початок 1930-х років дрібна кустарна промисловість Харкова була кооперована або знищена.

У подальших дослідженнях автор публікації становить такі завдання: розглянути державну політику регулювання розвитку кустарно-ремісничої промисловості м. Харкова; простежити організаційно-юридичне оформлення і регулювання дрібного виробництва; з'ясувати співвідношення економічних і адміністративних засобів впливу в питанні залучення кустарів до планового господарчого розвитку через систему кооперації; виявити регіональні особливості політики державного регулювання в кустарно-ремісничому секторі.

Література

1. *Воробьев, Н.* Частная мелкая (нецензовая) и кустарно-ремесленная промышленность СССР / Н. Воробьев // Частный капитал в народном хозяйстве СССР: Материалы комиссии ВСНХ СССР [под. ред. А. М. Гинзбурга]. – М. -Л., 1927. – С. 70-109.
2. *Гинзбург, А.* О частном капитале в народном хозяйстве СССР / А. Гинзбург // Частный капитал в народном хозяйстве СССР. Материалы комиссии ВСНХ СССР [под. ред. А. М. Гинзбурга] – М. -Л., 1927. – С. 1-35.
3. *ДАХО.* – Ф. Р. – 845. – Оп. 3. – Спр. 153. – Арк. 3.
4. *ДАХО.* – Ф. Р. – 845. – Оп. 3. – Спр. 904. – Арк. 2, 60.
5. *ДАХО.* – Ф. Р. – 845. – Оп. 3. – Спр. 950. – Арк. 8.
6. *ДАХО.* – Ф. Р. – 845. – Оп. 3. – Спр. 1591. – Арк. 24, 136, 158.
7. *ДАХО.* – Ф. Р. – 845. – Оп. 3. – Спр. 3455. – Арк. 230.
8. *ДАХО.* – Ф. Р. – 869. – Оп. 1. – Спр. 213. – Арк. 13, 26.
9. *ДАХО.* – Ф. Р. – 1296. – Оп. 1. – Спр. 44. – Арк. 243-244.
10. *Дзюбленко, І. М.* Развитие частного підприємства міського населення в УСРР (20-і рр. XX ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 „Історія України” / І. М. Дзюбленко. – Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. – 2011.
11. *Кустарна промисловість* та кустарно-промислова кооперація УСРР. – Х., 1927.
12. *Ларин, Ю.* Частный капитал в СССР / Ю. Ларин. – М. -Л., 1927.

13. Лауниц, К. Дрібна та кустарно-ремісницька промисловість Харківської округи / К. Лауниц // Статистичний бюлетень: Матеріали народного господарства Харківської округи. – 1926. – Книга 1. – С. 71-73.
14. Нарис передвоєнного та сучасного стану кустарно-ремісничої промисловості України – Х., 1929. – Вип. 16.
15. Низова, Л. Інтеграція дрібного виробника-власника в радянську соціально-економічну систему / Л. Низова. – К., 2006.
16. Олійник, М. Діяльність приватних виробництв України та створення і удосконалення системи соціального захисту працюючих на них в 1921–1929 рр. / М. Олійник. – Х., 1998.
17. Пиріг, О. А. Ринкові відносини періоду непу в Україні: історичний аспект: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 „Історія України” / О. А. Пиріг. – НАН України. – К., 2002.
18. Рыбников, А. Мелкая промышленность и ее роль в восстановлении русского народного хозяйства / А. Рыбников. – М., 1922.
19. Струмилин, С. Г. О судьбах частного капитала в СССР / С. Струмилин // Плановое хозяйство. – 1926. – № 9. – С. 9-32.
20. Сушко, О. Кустарні промисли в Україні періоду непу / О. Сушко // Пам'ять століть. – 2002. – №4. – С. 117-125.
21. Сушко, О. О. Становлення та функціонування приватного підприємництва в Україні в період НЕПу (1921–1928 рр): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 „Історія України” / О. О. Сушко. – Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2004.

УДК 94 (477. 54) “1927/1929”: 334.722–047. 86

Ліквідація приватнопромислового виробництва у Харкові у 1927–1929 рр.

Онацький Максим

Онацький Максим. *Ліквідація приватнопромислового виробництва у Харкові у 1927–1929 рр.* В статті висвітлено процес ліквідації приватної промисловості у Харкові в умовах зламу непу. Проаналізовано напрямки згорання приватнопромислового виробництва. Досліджено методи витіснення приватника з промислових галузей міста. Розглянуто шляхи зникнення приватного капіталу. Висвітлено причини появи у Харкові наприкінці 1920-х рр. акціонерних товариств.

Ключові слова: приватнопромислове виробництво, згорання, ліквідація, акціонерні товариства.

Онацкий Максим. *Ликвидация частнопромышленного производства в Харькове в 1927-1929 гг.* В статье освещен процесс ликвидации частной промышленности в Харькове в условиях свертывания непа. Проанализированы направления свертывания частнопромышленного производства. Исследованы методы вытеснения частника из промышленных отраслей города. Рассмотрены пути исчезновения частного капитала. Освещены причины появления в Харькове в конце 1920-х гг акционерных обществ.

Ключевые слова: частнопромышленное производство, свертывание, ликвидация, акционерные общества.

Onatsky Maxim. *The elimination of the private rental industry of Kharkov in 1927-1929.* The process of liquidation of private industry in Kharkov in clotting of the NEP period is considered in the article. The areas of coagulation of private industry production are analyzed. The methods for replacement of the private owners of industrial sectors of the city are considered. The ways of the dissipation of private capital and the causes of the appearance of joint-stock companies in Kharkov at the end of the 1920 th. are highlighted.

Keywords: private industry production, coagulation, liquidation, joint-stock companies.

В останні роки посилюється інтерес до регіональних аспектів здійснення непу в Україні. Чимало питань, пов'язаних із розвитком підприємництва в різних регіонах України, все ще залишаються не вивченими. Зокрема, це стосується проблеми ліквідації приватнопідприємницького сектору у Харкові в умовах руйнації непу. Не дивлячись на те, що окремі аспекти зазначеної теми знайшли певне відображення в роботах таких науковців як Ю. Волосник [1], О. Сушко [25], Л. Шкодін [32] та інші, цілісного та системного дослідження створено так і не було. Отже є актуальним вивчення процесу ліквідації приватного промислового підприємництва у Харкові в умовах зламу непу, оскільки без цього загальна картина непу не буде повною.

Хронологічні межі дослідження: кінець 1927 – початок 1929 р., тобто з моменту переходу до надзвичайних методів управління до фактичного зникнення приватного підприємництва у промисловості.

Джерельну базу роботи становлять нормативно-правові документи, матеріали статистики, періодичні видання, архівні матеріали.

В процесі дослідження було використано історико-генетичний, історико-порівняльний та історико-системний методи.

В умовах курсу на індустріалізацію країни керівництво ВКП(б), почало розглядати діяльність приватних підприємців на ринку сировини (абсолютна більшість приватних підприємців працювала на сільськогосподарській сировині) як небажаних конкурентів державної промисловості, від яких треба позбутися.